

FIGYELMEZŐ

AZ EGYETEMES LITERATURA' KÖRÉBEN.

Kiadó szerkesztők

SCHEDDEL, VÖRÖSMARTY, szerkesztő társ **BAJZA.**

MÁSODIK ÉV

Pesten.

November' 13. 1838.

46. szám.

Tartalom. Külföldi literatura. Philosophia. Az újabb philosophia' története Erdmanntól. — Szépművészet. Goethe' levelezése egy gyermekkel (Vége). — Állítások, vélemények, felvilágosítások. Ki a' jurista? Csaplovics ellen *Jogi. Sárány'* urbéri munkája' ügyében. A' Szion rágalmái Kőlcsey ellen, felvilágosítva *Pap Endre* által. — Magyar tudós társaság. — Necrolog. (Gelley †) — Literaturai mozgalmak.

KÜLFÖLDI LITERATURA.

Philosophia.

199. *Versuch einer wissenschaftlichen Darstellung der Geschichte der neuern Philosophie von Dr. Johann Eduard Erdmann. I. Band, II. Abth. e' külön cím alatt is: Malebranche, Spinoza und die Skeptiker und Mystiker des siebzehnten Jahrhunderts. Darstellung und Kritik ihrer Systeme.* 1836. 257 és CX I. 2 ft. 40 kr. cp.

A' szerzőnek (Hegeltől vett) speculatív álláspontjából következik itt a' bölcselkedési rendszerek' átnézése, legközelebről Cartesius után. Ez utóbbinak követői között főképen Geulinx neveztetik meg, az ugy nevezett alkalmiság' (occasionalismus) alapítója. Mivel ugyan is test és lélek mint különböző valóságok (substantia) tekintetnek, G. tagadá, hogy az egyik befolyást gyakorol a' másakra, hanem az akarat' alkalmával isten mozgatja a' testet, valamint képzeletet hoz elő, ha a' testre hatás gyakoroltatik, 's itt az egyik a' másikanak csak történetes okozója.

Azonban a' cartesianismus ellenmondásokat foglal magában. Ezek onnan származnak,

mivel e' rendszer' kifejtésében a' kezdetnél nem maradhatni meg, de ezt egészen még sem hagyhatni el, — 's ez ellenmondásoktól csak az által menekedhetni, ha a' siker és eredmény tartatik meg, a' kezdetre semmi tekintettel nem lévén. Ezt Malebranche a' valláshittani idom által eszközli, Spinoza attól szabadon, nagyobb tisztaságban.

Malebranche' philosophiájának hiánya az, hogy a' cartesianismus alól nem szabadult ki egészen. Még van benne az egylénység' valóságából némi maradék, innét az egyik oldal (az én) iránti előszeretet, innét azon bátortalanság, mi szerint a' szellemi egyedeket nem meri az anyagi dolgokkal egyenlő fokra tenni, innét a' két oldal' egymást kizáró viszonya, a' test- és léleké t. i., a' cartesiusi alkalmiság' viszonyában, — mivel azok mindig egyre valóságok gyanánt tekintetnek.

Spinoza e' hiányt az által orvosolja, hogy egyik valóságot veszi föl tulajdonítványival 's ezek módjaival. Tulajdonítvány (attributum) az, a' mit az ész a' valóságon észre vesz, a' mit a' valóság' lényege szabott módon kikat fejez, míg maga a' valóság nem bir a' létel'

szabott módjával, 's ez okból a' valóságban kívül a' vizsgáló észhez tartozik. Ámbár végtelenül sok lehetséges tulajdonítvány illeti istent, ő mégis csak a' gondolás' és terjeszkedés' két tulajdonítványa szerint vizsgálattik, mivel a' vizsgáló emberi elme csak kiterjedést és gondolkozást talál magában. Módoznak nevezendők az egy változatlan valóság' kinyomásai vagyis idomai, affectiói, — míg az egyes dolgok csak mint isten' tulajdonítványainak affectiói léteznek.

Itt a' szerző ez alapos hibákat hozza fel: ezen bölcselkedés nem vezetettik le egyetlen egy elvből, a' valóságban nem fekszik szükségessége annak, hogy magát módok által jelentse ki, mert nem bír magában tagadást, melly által meghatározatnék, a' módok tehát a' valóság mellett találkoznak bennünk, képzelődésünkben, melly a' módoknak dologiságot, önállásu lételt szerez; mert ha az ész őket *sub specie aeternitatis* tekinti, akkor nem lények, *sunt non entia*. A' szükséges módosításokról csak problematice beszél Spinoza. A' tulajdonítvány- és módoznak nincs szükséges alapja a' valóságban. Spinoza a' tagadást csak úgy veszi mint egyszerűjelen nem lételt, észre nem vevén benne a' tevőt, az energicumot, miáltal — minthogy valaminek tagadása meghatározott tagadás — ellentétellé (*oppositio*) változhatik, és a' tagadást minden hajlam, minden élénkség magában foglalja, mint föltételt. Ha a' tagadás csak úgy vétetik, mint csupa jelen nem lételt, akkor a' levés, leendés nem létezhetik, mert a' levésnek föltétele, momentuma azon tagadás, melly egyszersmind tételt is foglal magában, mert a' levés a' dologszerű (valódi, reale) ellenmondás. Mivel tehát a' módok szükségesséppen nem következnek a' valóságból, hanem mellette találkoznak, ezen bölcselkedés' eleje elhagyatott, hogy t. i. csak a' valóság létezik 's mindennek benne van alapja. (Ezen hiánynak, mellyet szerzőnk Spinoza' rendszerében talál, 's melly azon pontot érinti meg, mellyre nézve Hegel Spinozát meg akarja haladni, mint látsszik, nem felel meg Spinoza' alapgondolatja, — hogy a' való és levő eredetileg egyek, hogy a' változó a' változatlan, a' véges a' végtelennél van öröktől fogva, tehát mind az is, a' mi tulajdonítvány- vagy módozképpen a' képzelődéstől fölfogható, az örök va-

ló-levőben találja gyökerét, alapját. Ezen nézet szerint a' tagadásból nem lesz ellenzés, hanem amaz a' gondolkozás' tulajdonítványában ehhez tartozik, vele ugyanaz, következőleg minden meghatározás tagadás, mint az, úgy ez is, 's a' valóság' lényének, a' való levő-nek bizonyos affectióját fejezi ki.) Ez által szerzőnk a' bölcselkedés' történetírásának új időszakát kezdi meg, mellyben a' rendszerek' eddigi mindenoldalúsága, melly Spinozában tetőpontját érte, a' dologiság és képzeletiség' egyoldalúságainak kifejlésére megvált.

A' tagadó oldalról a' scepticusok és mysticusok dolgoznak ez időszakban a' dologiság' (realismus) kezére. Ez arra törekszik, hogy az anyagi egyeslénynek fontosságot, túlnyomó sulyt szerezzen, a' szelleminek kárával. Ez tagadólag a' szellemi oldal' becsének kisebbitése által történik, tevéleg pedig az anyagi dolgok' becsének emelése által; amazt a' scepticusok- és mysticusoknál leljük, ezt a' Locketól kezdett tapasztalatiság' kifejtésében. Az, mit ezen időszak' scepticusai közösen bírnak, a' természetfölöttiségi törekvés, melly részint a' természetfölötti nyilatkozásra mutat, részint a' kijelentett igazságokat hirdeti az ész' mezején kívül levőknek. Az első módon tesznek: Glanvill, Hirnhaim, le Vayer és Huet, a' másodikon Bayle. Ezen időszak' mysticusai Angliában ellenvitatta állanak a' kereszténység' tevő tanításainak megtámadói ellen, 's azzal módosított elemeket kötnek össze az újplatonismusból, és ősi kijelentést vesznek föl mint Gale, More, Cudworth. A' mystica' lényege a' kételkedés által megrendített hit' erőszakos megtartásában áll. — Hobbes' nézeteivel egykorulag látjuk föltűnni Fludd, Digby, Pordage' mysticáját, kik Böhme-vel részint rokonok, részint attól származók, helyet lelnek theosophiai tanjaikkal azon időszakban, melly átmenetelt képez az újabb philosophiához. Még a' kitágult természet-ismeretek' számára sem akart a' mechanikai physica elegendő lenni, reá alkalmazhatónak vélték Plató' oktatását a' világszellemről. A' pogány mythologiában is meggyezések kerestettek a' kereszténységgel. Franciaországban csak Poiret hozható föl, mint a' bölcselkedés' mysticai irányának képviselője, mert Pascal csak egyes gondolato-

kat ad, mellyek scepticismusra hajlanak, de általános nézetet nem fejt ki.

Bezárólag mondatik: ezen időszak' scepticusai 's mysticusainak az az eredménye, hogy a' lelki egyeslények önállastalanoknak festetnek, mellyek' fogalma az, magokat szenvedőleg viselni, azaz hódolni. De az *En* önállásával egyszersmind azon bizonyosság is megszűnik, melly a' közvetlen öntudásban alapult, 's mellyből minden más bizonyosság származtaték. Ebben ez időszak' scepticusai meg-egyeznek a' mysticosokkal, noha másképp még annyira ellenkeznek is velők.

Kedves ráadást képeznek a' toldalékban a' próbahelyek, a' fölhozott philosophusok' irataiból kiszedve, 's tanusítják azon szorgalmat, mellyel a' szerző e' munkáját végre hajtá, nem különben mint éles belátását, mellyel tárgyait állásponjának látkörében egymás mellé állította.

1.

Szépművészet.

200. Goethe's Briefwechsel mit einem Kinde, stb.

(Vége*).

Ha Bettina szíve' szép zenéjét durva fülek előtt hallatta volna, honvárosa' egy philistere, egy sachsenhausi előtt, ki almaborból meríti lelkesülését: esodálkoztunk, de nem boszankodtunk volna rajta. Gondolánk vala, hogy vasárnapi gyermek, ki nemes lelket ott ismer meg, hol mi hétköznapi emberek csak a' durva hüvelyt látjuk. De hogy Goethehez fordult, ki minden kincsét azon szekrényre fordítá, melly más nagy szellemeknél a' kincset elcsukja, kit bármelly mindennapi ember ért, egész becse szerint méltányol, mert semmi kitalálni valót nem hagy, mert ő ön háttere — ez fáj nekünk.

Goethe azt csak érté, mi halva van, 's azért megölt minden életet, hogy megértse. Nem a' természetet, nem az embert fogá föl. Tagaiba, egyes életműveibe darabolta az életet, 's igen pontosan rajzoló, mint a' legjobb boncztani rezlapokban. Persze leltek mindent írásaiban, kezét és lábát, derekát és koponyát, szívet és vesét; de tegyék csak össze, csináljatok belőle élő embert, ha tudtok. Persze leltek isteneket és csillagokat költeményeiben, de kiragadva szerelmi pályájokból — soha sem esnáltak belőle eget. Goethe csak dalaiban el; ott egész ő es tökélyes, mert a' dal a' költészet' apopenze, mit többé folosztani, fölvaltani nem lehet.

Bettina egy dús tulajdonú, istenáldott gyermek, kit szeretni, tisztelni kénytelenítettünk. Ő a' virágok' boldog társneje, a' fülemile' megbizottja; ő érté a' csend' nyelvét, mire Goethe süket volt, 's tudta a' néma természet' arczjátékát magyarázni. Hozzá a' csillagok' közelebb valának, úgy ragyogtak neki, mint rekünk nap es hold. Könyve egy költemény, 's élete egy gyönyörű re-

ge. Goethe' utókora az övé is; 's mindkettőt itélendi. Ha Goethe elítéltetik, akkor Bettina föl van mentve, ha Goethe fölmentetik, Bettina bünnös. Goethe örültnek nevezte, 's kénytelen volt, mert Bettina maga mondja: „örültség a' valódi válfal az örök halhatlanság 's mulékonyság közt.”

Goethe nem merészkedett mégrészegülni a' lelkesülés' borában. Vízét öntött volna magába a' nectárba, 's gyógyszerként itta volna idő 's meretek szerint.

Bettina meggyőzte Goethét, de nem, mint a' szerelem győz; Goethe futott előtte, 's olly gyorsan es rettegeve, hogy még testét sem vitte magával.

A' méh nem csak mézzel enyhít bennünket, de az éj világát is ő adja nekünk. Kell, hogy a' költő is ilyen legyen: édes a' kéjvágyónak, ragyogó a' gyász' sötétében. Goethe csak az első volt, a' boldogok' költője, nem a' sokságé. Senki sem sir sirján, mert csak a' szerencsétlennek van könye.

Goethe mindig csak az önzésnek, 's szeretlenségnek hízalga; azért szeretik a' szeretlenségnek. A' művelteket tanítá, hogy' lehet műveltnak lenni, szabadeiműnek, 's baliteletek nélkül, 's mégis önzőnek, hogy' lehet bírni minden bünt durvaságok, minden gyöngeséget neveltségességök nélkül; hogy' kell a' lelket tisztán tartani a' szív' mocskától, illedelemmel bűnhődni, 's minden gázság' anyagát szép müidommal megnemesíteni. 'S mivel erre tanítá, tisztelik őt a' művelt emberek.

Goethe kevés szavakkal valóbban 's helyesben festé magát, mint bárki más teheiné. Azt mondja Eleteben: „már az egyszer természetben fekszik, inkább egy igaztalanságot akarok elkövetni, mint egy rendtelenséget eltűnni.”

Ilyen volt Goethe mindig es mindenütt, így mutatkozik minden szavaiban es tetteiben. Ha a' nemes föllázad rosz természete ellen, 's tőle megmenekülni ügyekszik, Goethe' bölcsesége volt, lokaj-alázattal vetni magát alája. A' szerelem, a' minden válast megszüntető, a' művészet-ölő, rendtelenség vala neki. Rendtelenség volt előtte, ha a' hatalom változék, mint minden változik, 's az erőstől a' gyöngére, az elnyomótól az elnyomottakra ment át. Goethe a' stabilitas' bolondja volt, 's a' kejelemesség vala vallása. Ő az időt szívesen leszögezte volna az ürre. Az nem sikerült neki, de sikerült, föltartani népét, míg élt es halála után; mert holttestén kell átépnie, ha dicéséhez 's boldogságához akar jutni.

Vak minden szerelem, de vakabbnak még nem mutatkozik soha, mint Bettinánál. Könyve, melly Goethe' dicsőítésére közöltetett, föltartá meztelenségeit, fölfede legtítkosb hiányait. A' szegény Bettina vérig morzsolá kezeit, hogy imádotját megtisztítsa; nem sikerült neki, gyakran megmosta fejét, de szívet nem tehetette. Ha a' szerelem vak nem volna: Goethe h e z helyett, Goethe ért imádkozott volna, 's imádkozott volna ön szép szavaival:

Ist auf deinem Psalter,
Vater des Liebe, ein Ton,
Seinem Ohre vernehmlich,
So erquickte sein Herz:
Oeffne den umwölkten Blick
Ueber die tausend Quellen
Neben dem Durstenden
In der Wüste.

Kazinczy Gábor.

* L. Függ. 44. sz. 716 's köv. szel.

Allítások, vétemények, felvilágosítások.

201. — Ki a' jurista? Csaplovics' feleletére az Orosz-Százd' 84-d. számában. — Ki a' legény? — Egykor valamely hegyke veszekedő fickó, társaitól megugrasztatván, midőn már biztos helyen velné magát, onnan kiáltozó: ki a' legény? ide jöjjen! De ha felé közeledtek, lábaihoz ismét jobban bizott, mint vitezségéhez. Csaplovics is vitát támaszt, de a' helyett hogy vitezül megállna a' pályán, (az ellenfél okaira 's czáfolataira felelne), futásnak eredve, más helyeken bujkál, 's innen kiált elő: ki a' jurista? 'S e' maga által támasztott kérdésre így felel: „A' jurista (2. §.) olly jogtudós, kinek nem csak Verböczt és a' decretumokat, curialis decisiókat 's a' legjobb compendiumokat kell ismernie, hanem a' törvények' szellemét is, tehát a' jog' historiáját (de nem a' Kelemenfelet, mert ez annyi mint semmi, szegényke nem tudott hozzá *), egyszersmind pedig a' többi forrásokat, illyenek: a' fenytő 's bányajog; minden hitfelekezet' egyházjoga; a' kereskedő jog (*ha nincis is*); a' jus publicum, diplomatica; valamennyi vámtörvény és szabály, az urber; minden megye', város' stb statutumai, minden testület' municipalis joga, például Horvát- és Tótországé, valamennyi szabad királyi városé, névszerint a' bányavárosoké (ius tavernicale **), a' szépesi XVI városé, a' jászok-, kunok- és hajdúké, a' tergermeliek' szabad városaié, Turópolya mezőé, a' praedialisták-, libertinuskok- és decimalistáké stb ***), úgy szinte minden czehtörvények; hadi czikkelyek; vegre (*nem végre*) az ápoló, biztosító 's szenvedő intézetek' rendszabásai. — Sőt (*lám, mondtam, hogy nem végre*) a' két Kovachich, Horvát István' fürkészetei sem lehetnek a' jurista előtt ismeretlenek. (3. §.) A' juristának (*még sem végre*) mind tudnia kell a' normalis resolútiókat is (4. §.) 's még többet is (*még sem végre?*), u. m. a' római jogot, és számos egyéb segéd tudományokat is. Más népek' törvényeit (*vége lesz-e már egyszer!*) 's alkotmányait illetőleg sem szabad tudatlannak lenni.“ — Ez Cs.' felelete azon saját kérdésére: ki a' jurista?

Kedves olvasó 's hazám' minden tudósai és nem tudósai! ha neveztek csak egyetlen egy juristát, ki ezeket mind tudja, mindjárt üdvözlen-

*) Grotius Hugo, Kant, Krug, stb mind inanis Ioquacitatis homines, Kelemen szegényke nem tudott a' jog' historiájához. Hanem bezzeg Cs., a' nagy jurista, philosophus, publicista, nem sokára örök homályba borítandja ama neveket (mint alább fogjuk látni) 's mi az O világánál áldandjuk a' gondviselést, hogy „Századunknak“ egy Csaplovicsot adott!

**) Bravo Cs. úr! tehát a' bányavárosok' joga ius tavernicale! vagy talán a' feljebb említett, valamennyi szabad királyi városoké? Hol a' nagy jurista?

**) Földes helységét (Szabolcs vármegye' egy szögletében) kár volt különösen is meg nem nevezni, mert itt a' közbirtokosok' minden pórci, még a' jogbeliek és criminalisok is, a' falu' érdemes tanácsa előtt folynak, ha t. i. amazokban a' közbirtokosoknak, kik körülbelül ezeren vagnak, kedvök van megjelenni....

dem Csaplovicsot, mint új világ' hajnalát; de ha nem, akkor reátok bízom millyen képzeteket formáljatek magatoknak Cs.ól. Vagy epen ő maga volna az a' nagy jurista?

Nem az a' jó jurista, Cs. úr! ki ezeket csak tudja; e' tudáshoz még valamieske kell, t. i. egy kis velünk született itélő, egy kis combináló 's egy kis practicus ész, mit tanulni semmiféle könyvből nem lehet. Ösmerek egy orvost, ki valamennyi rendszert újain elszámlál, valamennyi betegséget 's korjeleket tud, mint a' miatyánkot, valamennyi recipe a' fejében van, 's meg is ha beteghez hivatik, a' váltólázat meg nem tudja a' forró betegségtől különböztetni, 's azt állítja, hogy „a' sódar egészségesebb akármí betegnek, mint a' leves.“ Saját szavai. Ösmerek egy tanult ferfit, ki fejből elmondja Tacitust, Horatiust tudja, valamennyi újabb jeles munkák', 's köztök a' politicalak' tartalmát, sőt maga is részt veszen a' megyék' és ország' gyűléseiben, és politizál, és meg is nem régiben egy political munka' taglalásában kesé vegképen beletört. Ugyan ez majd minden gazdasági munkákat nem csak bír, hanem szorgalmasan olvasgat is, sőt gazdasági tárgyakról maga is írogat (mint Cs. von der Bienenzucht in Doppelstöcken), de különben kocsisát is alig ösméri, 's a' lehető legroszabb gazda.

Ösmerek egy tudóst, vagy ha Cs. akarja nem tudóst, ki előttem azt állita ('s mindjárt tudtam, hányadán vagyunk): az egész hazában senki sem tud magyarul (azaz érteni kell, hogy csak egyedül ő maga), 's ugyan ez ígérgeti, hogy a' historiában az egész világ' történetkönyvét megváltoztatandja, úgy, hogy csak akkor fogja a' világ' szemet száját eltátni, miket tett és nem tett (maga sem tudván) a' régi időben. 'S nem is ok nélkül mondhatja ezt az érintett tudós vagy nem tudós, mert ha őt valaki meglátogatja, ez több szobáit könyvekkel megrakva fogja találni, 's látogatóját bizonyosan a' legvágszó szobában fogadandja, hogy bámulhassa colossalis tudományát (!). Azonban az emberi evék lefolydagálnak, 's 's neki mind egyetlen helyes grammaticája, mind mély böseseségű újabb historiai világításokkal terhes munkája, mindnyájunknak iszonyú kárára (mert mi szegények már magyarul tudni nem fogunk, a' világ' pedig nem fogja megtudhatni, mi történt vala ő vele) csak az ígérletben marad. Hasonlok többen is vagnak a' hazában és világon, de mi szükség ezeknek elszámolására, illyeket minden ember ismerhet cleget. Hanem kérdem: tudnak-e ezek valamit? Felelet: Minél kevesebbet, ha az egész világ' könyvtárát felidulhatnak is. Mert ama' doctorra ne quidem calceandos committerem pedes. A' tanult ferfiú pedig talpig becsületes ember, de ki, ha szomszedja vagy tulajdon háza eg, Horatiushan keresi a' segelyt 's azt olvassa. Ama' fenhéjázó tudós vagy nem tudós pedig, kinek minden más tudós, szalmazsúp, epen ezért igen gyanús elmetehetőségű 's tartok tőle, hogy csak az elmekalandorok' lajstromába fog szoroztatni 's temetetni el.

Eleg már jó juristának, edes Cs. úr — 's

hivatkozom a' haza' minden józanul ítélő juristára — ha felét 's kevesebbjet (a' szükségesebbjét, a' mi t. i. köréhez, foglalkodásához közelebb tartozik) tudja is azoknak, miket Cs. úr előszámlált, ha különben helyesen combinál, itél, 's érti azt, mit tud, az életben előforduló esetekre practice alkalmazni is stb. A' tudásnak, mint az életnek 's hatalomnak, az embernél szűk 's rövid határai vannak; *φιλιππε αρθροπος ει!* ide is illik. És nem mindennapi tapasztalás-e az? hogy a' kinek az elme' egyik vagy másik tehetségéből nagyon bőven jutott, mi az emlékező és képzelő tehetséggel szokott leginkább megtörténni, az a' többi tehetség' rovására történik, 's a' jó emlékezetű 's képzeletdús fők, többnyire ítélő tehetségben szűkölnék. Innét amazok talán jó encyclopaedisták lehetnének, emezek pedig nagy phantasták (jó és rossz értelemben), de a' philosophiai dolgokba a' világért se szóljanak.

En Cs.ról is elhiszem, hogy jó memorista, 's ennelfogva talán jó geographus, statisticus 's illyes mi lehet, de a' philosophiához és philosophiáláshoz, ki kell mondanom, ugyan keveset ért. Bizonyítványul szolgáljanak a' következők. Legelőbb is a' „ki a' jurista“jából csak egyet hozok fel, mellyel megmutatom, hogy közel hatvan esztendősen letére, az emberi egyenlőséget, melly a' természeti jogban tanítatik, föl nem tudá még fogni. Nagyon ketelkedem, így szól ő, ha Jogi hités ügyvéd, egy cretint, kinek Herbart szerint még csak fél lelke sincs, elismerne-e magához hasonlónak. „Nem hiszem — mond tovább Cs. — hogy Jogi hités ügyvéd valamely czigányt, mint magához hasonlót, valaha ebédrel megvendégtelt volna. Hogy ezek mindketten két kézzel, két lábbal, két szemmel stb. bírnak: előttem — mond ő — semmit sem ér, mert a' majom szinte bír azokkal. De agy! agy! ez teszi az embert, és még sok más, mit még a' másfél lelkű czigány sem mutathat elő.“

Es meg is lássa Cs. úr! akár mint szabadkozik 's fel a' czigánytól, ez önnel tökéletesen egyenlő természeti jogokkal bír. Akárki legyen, ha egyszer ember, legyen cretin, czigány, vagy tót, mai napon született gyermek, vagy száz éves öreg: legyen Csaplovics, legyen Piko Demeter: egyikőtől sem vehet el senki erővel egy batkát sem, mellyet mint tulajdont bír, 's vele senki nek sem tartozik (vagyonjog); egyiket sem szabad tolvajnak, gyilkosnak nevezni, ha be nem bizonyíthatatik (becsületjog); egyiket sem szabad, mint ökröt vagy más személytelen dolgot eladni, használni, megenni (személyjog); egyiket sem szabad mint örjültet vagy gonosztevót ok nélkül bezárni (személyes szabadság); egyiket sem verébként lelőni, megölni (leteljog); és mind ezen elszámlált 's több jogok is egyenlőn illetik egyiket mint másikat, vagy a' mi mindegy ezzel: minden ember a' másiban magával egyenlő lényt tartozik elismerni (egyenlőség' joga); 's még a' status sem hozhat ezek ellenére józanul (csak iure fortioris) törvényt *). Mind ezek pedig nem

azért állanak; mert két keze, lába 's szeme van mindenkinek (hol hallotta ezt valaha Cs. úr? van-e philosophus, annyira nem philosophus, ki ezt állította volna?); sem nem azért, mert agy teszi az embert, mert hiszen agya minden gerinces állatnak van, a' bekától a' majomig; 's agya mellett az embert még megfoszthatják személyes szabadságától 's életétől is (még pedig a' természetjogokat védő statusban) ha nem férhet a' mások jogától; hanem azért állanak, mert mindnyájan: *erkölcsi okos lények*. Innen tehát, az egyenlőségi jog' magyarázatát tovább folytatván, sem az nem következik, hogy minden embernek egyenlő birtoka legyen, mert így egyikőtől el kellene venni mi a' másiknak hibázik, úgy de ekkor amannak tulajdoni vagy vagyonjogát sértenők; sem az nem, hogy az emberek különbség nélkül fényes polczokra törjenek, mert itt a' tudatlan vagy erkölestelen annak jogába ütöknek, ki külső szabadságát a' maga lehető legnagyobb értelmi 's erkölcsi művelésére fordította; sem az, hogy a' szolga mások ősi vagy szerzett jogai rovására uraságra vágyódjék, mert ha ezt elerné is, ő vele ismét hasonló 's méltán történhetnék; sőt az egyenlőség azt kívánja, hogy kiki a' társaságban physical 's lelki használhatósága és erkölcsi értéke szerint egyenlőn alkalmaztassék hivatalokra (természetesen nem egyenlőn hivatalokra); vagy semmire (ha t. i. semmire sem alkalmas), 's a' terhekben is egyenlőn (de itt is természetesen nem egyenlő terhekben) vegyen részt. Ezek szerint a' jobb eszű 's erkölcsi ember bizonyosan feljebb polczon állhat 's áll is egy jól elrendelt statusban, 's több megkülönböztetésre 's becsületre tarthat számot, mint a' gyengébb eszű 's erkölcsi, 's épen az egyenlőség' jogánál fogva, mert az épen nem volna egyenlőség, ha amaz ezzel egy polczra helyzetetnek stb. Ezek szerint továbbá Cs. úr a' czigányt is megvendégtelhetné, mert épen nem volna szükség, hogy maga is vele egyek, mert Cs. úrtól, mint mivel 's tisztaságot szokott és szerető embertől csak dőre kívánhatná, hogy d.... módra elő 's evő embernek (ha tizenket lelke volna is) társaságában csömört egyek, Így nem annyira polgári állásom 's műveltségem, mint inkább erkölcsi értékeim szerint, teljességgel nem akarom távolról sem magamat összehasonlítani a' pornéppel, mellynek bizony kivált nálunk semmifele műveltsége nincsen, 's melly például csak a' mult pesti vizárkor, hogy egy kis segedelmet kapott, már harmad napon dolgozni nem akart, hanem azt kívánta, hogy őt ingyen tartsák, melly a' segedelmezésből kapott ruhát mindjárt kocsnába vagy zsidóhoz vitte, melly dolgozni még most sem akar, torkig telven az alakozásokból, ha csak kétszer annyit nem fizetnek, 's melly e' mellett a' botránkozásig darva, részeges, veszekedő 's egyéb vétkekkel teli; melly pornép másutt is szerte az országban, azon kedvezést, mellyet az úrberben kapott, nem érti, 's méltányolni nem tudja, sőt földes ura ellen makaes, engedetlen,

többi közt Auszriából, de Cs. úr nem ügyel arra, vagy nem érti, mit mások beszélnek, mert egy szót is alig felel reá, hanem csak a' magátét viszi!

* Ezekhez hasonlókat már a' Paradoxonrai feleletben is hoztam föl, 's példákkal világosítottam

agyarkoló, lázító, gyújtogató; ezen pórnéppel mondom, sem magamat, sem Csaplovics urat, sem senkit, bár igen sokkal kevesebb lelki műveltsége legyen is, összehasonlítottani a' világot sem akarom, politicai jogokra pedig nem csak ezeket, de még alsó nemességünket sem tartom megértnek; 's még is ezek mindnyájan a' főlebb előszámlált és több természeti azaz eredeti, velök született jogaikra nézve mindnyájunkkal egyenlők.

Lássá Cs. úr, meg vagyok győződve, hogy tíz éves jó fejű gyermekkel ezeket 's többeket kevés idő alatt is megértetnek, de Cs. úr erre felfergődni még nem bír, 's e' dolgokbeli járatlansága mellett is bele szólott, 's így nem csoda, hogy minden lépten bukdaesol. Lássá továbbá Cs. úr, hogyan irhatnám már én ki a' nevemet? midőn pirulnom kellene Cs. úr helyett.

Jogi.

(Vége a' jövő számban).

202. — Sárváry Ferencz' urbéri munkája' tárgyában — Az Örosz-Század 80-dik számában egy „régí magyar jogász“ a' magyar magános törvény commentatorainak characteristicáját folytatván, azt mondja: „Csodálkozom rajta, hogy Pfahler derek munkáját sem az országos küldöttség — az urbéri tárgyban — és az országgyűlés, sem az új 1836-ki urbarium következtében kiadott urbéri könyvek' írói (Hoblik, Sárváry, Csaplovics) nem használták, 's Pfahler példája szerint, az urbéri törvényt tudományos rendben elő nem adták.“ Erre részemről csak azt jegyzem meg, hogy a' „régí magyar jogász“ munkáját aligha olvasta; mert különben meg nem foghatom, miként mondhatja róla azt, hogy az urbéri törvényt tudományos rendben elő nem adta. Hiszen, ha van valami érdeme azon munkának: épen abban állani hiszi azt szerzője, hogy az urbéri szabályoknak logicai rendbe szedése által igyekezett a' szövevényes tárgyat világosítani; a' hosszas pontoknak rövidebbé alakításával, a' kifejezéseknek egyszerűbbítésével a' törvényt érthetőbbé, emlékezetben könnyebben megtarthatóvá tenni; mint szintén a' jobbagység' történetének előre bocsátásával egy egészet állítani elő. Ha már magát a' könyvet nem tartotta áttekintésre méltónak „a' régí jogász“, legalább czímét olvasta volna figyelmesen: „világosító és rendszeres előadása az 1836-ki urbéri törvényeknek.“ Ebből magából is láthatta volna a' szerző' czélját, hogy tudniillik a' világosítást és rendszeresítést tűzte ki magának. Es ezen czéljait még inkább elérni reményli munkájának második bővebb kiadásában, mellyel — az első kiadás elfogyván — ez idő szerint foglalatoskodik. Pesten, nov. elején. 1838. **Sárváry Ferencz.**

203. — A' Szion' 23-d. számában, állítólag Kolosvárról írt, Kölesey Ferencz' magános viszonyait illető level' tárgyában a' szerkesztők' egyike biztos, hű kezből, a' következő sorokat vette:

„Tek.Dr. úr! alig volt közelebből csapás, melly oly egyetemi rázkodást okozott volna a' jóérzésűek között, mint Kölesey' halála; 's miáé! inkább nem hittem, hogy találkozék ember, ki e' tiszta nevhez tisztátalan kezekkel közelíteni alacson le-

gyen, annál nagyobb vala fájdalom, midőn a' Szion' 23-dik számában az ismeretes névtelen cikkelyt olvasám.

Fajdalmamat emlitém igen is; mert azt éreztem az első olvasás alatt; de csak hamar megvetéssel néztem a' cikkelyt, 's az egészet oly hangnak tartám, melly, a' közmondás szerint, nem hallik az égbe. Kesőbbben komolyabb oldalát láttam a' dolognak, 's érzem kötelességemet, mi szerint felvilágosítással tartozom.

Örömet fordulnék olvasó közönségünkhez, ha eddigi literaturai próbateteleim által nevemnek hitelességet szereztem volna. Mostani helyzetemben Önhez fordulok, ki engem ismer, 's szavaimnak hitelt adván, felvilágosítandja azon közönséget, mellyet némellyek mystificálni törekedtek.

A' szioni cikkely' névtelen közlőjének Kölesey' emléke ellen írt helyét, mivel ezen emlék nyilvánosan még nem indítványoztatott, az érdem' kérdésében pedig minden vitatáson felül van, elmellőzvé, egyedül azokról teszek bizonyosságot, miket láttam és hallottam; és mik Szathmár megyét és Csekét érdeklik.

Azt mondja a' névtelen közlő: *Egy zsidóság, mellynek nagyobb része éretlen ifjakkól áll, azt kiáltja: fel, Köleseynek képevel a' Szathmár megyei terem' falára.* En jelen valék Szathmár' folyó év' szeptemberében tartott igen is népes közgyűlésében, midőn Kölesey' mellképének a' megyei terembe leendő felfüggesztése indítványba hozatott, és saját tudományom szerint mondom, hogy a' népes közgyűlésben csak három hang emelkedett az indítvány ellen, 's a' három is a' halhatlan férfi' érdemeit elismerve, egyedül az illy megtiszteltetés' szokatiánsága felett értekezett. Három hang ellen százak győztek, 's e' százakat merészli a' névtelen levél' írója zsidóság'nak, 's nagy részben éretleneknek nevezni. Valóban ritka vakmerőség municipiumról így szólni!

Abból, mit névtelen közlő a' csekei correlatiókról mond, nyilván van, hogy a' mondott helységben fennforgott dolgokat nem ismeri; nem azért pedig, mert Kolosvár vagy inkább Sz — N — messze van Csekétől, hanem mert névtelen közlőnek törvényes tárgy nem kenyere; 's könnyebb egy két mendemondát leírni, mint törvényes dolgot felfogni, 's Szathmár megye' jegyzőkönyveiből megismerni azon viszonyt, mellybe a' csekei közbirtokosok (nem jobbagyok) urbéri törvények értelme miatt jöttek. 'S óriási koholmány az, hogy Kölesey' hálog tetemeinek eltakarítottása a' csekeiktől félelem miatt csak titkon ment végbe! En két év óta Kölesey' háznepéhez tartoztam; 's Csekeben valék ama' szomorú napon is, midőn mesterem és joltévóm eltemettetett. Történt pedig ez aug. 25-diken, delutáni két óra körül, minden pompa nélkül. A' falusi harang' jeladása után egybesereglett nagy, szomorú, csekei néptömeg rendeltetése' helyere kisere a' hűség' könnyeitől nedves koporsót; 's temetés után templomba sietett, hol az alkalomra készített szent beszéd által erősölve, hit' nyugalmával nézett a' mulandó'ág elebe.

Megemlítenem kell még azon megilletődést, mellyel Kölesey' halálát a' vidékiek 's egész Szath-

már megye hallá; mondanom kell: miképen a' Cseke' vidékéről szokatlan számu lakosok szándékoztak a' temetésen megjelenni, de mivel a' temetés a' szokott 48 óra előtt történt, részben újokból visszatértek, részben, kik a' temetés híret házaiknál vevek, otthon maradtak. 'S e' helyett megjegyzem, hogy Kőlcseynek 48 óra előtti eltemetése, a' hidegült testnek közönségesen úgy nevezett megindulása miatt, a' csekei bírák' bizonyítványa mellett történt.

Azóta én Csekének több ízben 's húzamosan vendége valék; 's állíthatom, hogy ott legkisebb jele sem mutatkozik azon tiszteletlenségnek, melyet a' szioni czikkely' írója emleget.

Mindezekből nyilván van, hogy ama' czikkely' egész tartalma: *rágalom és koholmány.*

És ezen rágalmakat, e' koholmányokat a' Rajzolatok' szerkesztője felkapá, 's a' kaján szív' kárörömevel lapjaiba iktatván, magáévá tevő stb.

Midőn ezen adatit egy szemmel látott tanúnak, ki parányisága mellett sem átalja nevét az előadottak alá írni, Önnel használás végett közölnem, szokott tisztelettel stb. **Pap Endre.**"

Magyar tudós társaság.

204. A' m. tudós társaság' IX-d. nagy gyűlése, aug. 30-tól — sept. 8-ig, kilencz ülésben végezte el szokott esztendei foglalatosságait. Azokon kívül, mik a' közülés' alkalmával közlé tetettek, a' következők szolgálhatnak a' figyelmes közönségnek tudomásul:

I. A' nagy szótár' szerkesztése' módja megállapítván, a' munka' dolgozása az 1833-ki academiái évben, megkezdetik.

II. A' grammaticai tárgyat, névszerint 1) az összetett betűk' egyszerűsítését illetőleg, a' nagygyűlés, számos tagjai, nem tagjai által előterjesztett véleményei' 's a' kisgyűlés' javaslatának bővebb megfontolása —, de egyszersmind a' literatura' állapota 's illy nagy és átalható újításnak gyakorlati tekintetben minden oldalról meghányása után: a' nyelvtudományi osztály' ebbeli indítványától elállott. — 2) Ugyan ezen osztály a' magyar szokótes' főbb szabályai' kidolgozásával bízott meg.

III. „Tudománytár“ című encyclopaediai folyóiratának, melyből eddig évenként négy kötet jelent meg, az academia tagasabb mezőt kivanván nyitni, egyszersmind pedig gyakrabbi megjelenése által az eszmék' esereje' gyorsabbására hatni: határozottat, hogy az jövő, 1839-ki év' elejétől kezdve, egyremásra hat median nyíni füzetekben, honaponként jelenjenek meg: megtartatván eddigi tisztán tudományos irányu, 's minden füzet, mint eddig, úgy ezentúl is két, t. i. értekező és literatura' osztályra szakadván: amaz folyóvást Luczenbacher János, ez Balogh Pál rendes tagok' szerkeztetése, 's a' társaság' fő felügyelése alatt. A' költségeknek, illy terjeszkedés miatt tetemes növekedése mellett is, ára a' 12 havi füzetből álló egész évi folyamatnak, rajzokkal együtt, csak 5 ft. ep. leszen velm pap., legfinomabb velmen pedig 7 ft. 30 kr. ep. Postán 48 krral drágább.

IV. A' drámai jutalomra nézve, hogy az annál sikeresebb ösztönt gyakoroljon a' munkás elmékre, az igazgatóság' helybenhagyásával olly határozat költ, mi szerint az, a' többiek között legjobb munkának ezentúl mindenkor kijárand: kivéven ha köztök egy sem találtatnék, melly bármi tekintetből is figyelmet érdemelne.

V. Az 1839-diki drámai jutalomra érkezendő szomorújátékok' vizsgálatával, szavazatok' többsége által Fáy András és Schedius Lajos tiszt., Bajza József, Czuczor Gergely és Vörösmarty Mihály rendes tagok bízattak meg.

VI. Újra meghagyott folyamatában az 1833. óta a' magyar repertorium' nevelésével megbízott játékszíni választmány; 's e' célra a' jövő academiái évre 400 ft. ep. adatott rendelkezése alá. Tizenkét tagja e' választmánynak a' következők: Fáy András t. t., Schedel Ferencz titoknok, Bajza Jozef, gr. Dessewffy Aurél, Döbrentei Gábor, b. Eötvös Jozsef, Jakab István, Mátray Gábor, Szalay László, Tóth Lőrincz, Vajda Peter és Vörösmarty Mihály r. és lev. tagok.

VII. A' társaság' nyelvregiségei' gyűjteményét a' lefolyt academiái évben nevelni sziveskedtek: a' csornai főtiszt. convent, ns Sopron városa' tanácsa, Erdélyi János, károlyfejevári káptalani requisitor, és Jászay Pál l. t. — miért nekik az egész közönség előtt a' társaság' köszönete fejeztetik ki.

VIII. A' tagajánlási jegyzékek' felolvastatása után a' választásokhoz fogván a' társaság', következő tudós hazánkiai nyertek szótöbbséget, 's azóta a' társaság' céljaira buzgó együttmunkálkodásra ajánlkoztak is: 1. *Levelező* tagok, szám szerint nyolcz: D. Flór Ferencz, Pest városa' tiszt. r. orvosa 's orv. kar' tagja; Alsóviszti Fogarassi János h. ügyv.; Herepei Károly, nagyenyedi ref. collegiumbeli theol. prof.; Kossovics Károly, h. ügyvéd 's táblabíró Nyitra-Ivánkán; Pulszky Ferencz Eperjesen; Szenczy Imre, praemonstr. szerzetes kanonok 's prof. Szombathelyt; Tarczy Lajos, a' pápai ref. colleg. physica' prof., és D. Viola Jozsef, a' moldvai aralk. fejdelem' r. orvosa 's több rendek' vitéze Jászvársárt. — 2. *Rendes tag* szinte nyolcz, u. m. Nagy János, tanulmányok' igazgatója a' szombathelyi papnev. házban 's lev. tag, a' nyelvtudományi osztályba, vidékinek: a' történetirási osztályba helybeli r. taggá: Jerney János ügyv. táblabíró 's lev. tag; vidékive Kossovics Károly ügyv. 's l. t.; a' mathematicaiba, helyben, a' nagy gyűlés' ajánlatára az igazgatóság' által kineveztetett Vársárhelyi Pál, a' főépítő kormánynál hajózási igazg. mernök 's l. t.; 's az ez osztályhoz kapcsolt hadtudományi rendes tagságra, a' társaság' ajánlatára, az e' helyet alapított gróf Festetics László úr hozzájárultával az igazgatóság' Tanárky Sándor nyug. kir. őrnagyot és l. tagot nevezte ki: a' törvenytudományi osztályban helybeli r. tag. Szalay László ügyv., l. tag és segédjegyző, lett, 's vidéki, a' nagy gyűlés' ajánlatára az igazgatóság' által nevezve, Zsoldos Ignác ügyv., Veszprém vmegyei főjegyző 's l. tag; végre a' természettudományi osztályba helyben D. Frivaldszky Imre muzeumi alor 's lev. tag. — 3. *Tiszteleti tag*

három: *Guzmics Izidor* bakonybéli apát és r. t., gróf *Széchényi István* m. acad. másod elnök 's igazg. tag, és gróf *Teleki József*, titk. tanácsos koronaőr, m. acad. elnök 's igazg. tag.

IX. A' társaság' könyvtára a' nagy gyűlés' folyamata alatt a' következő ajándékokkal szaporodott: 1. *Czech János* r. tagtól, több vegyes, többnyire régi és ritka darabokon kívül, a) *Tristram Shandy*, Basil, 1792. 2 vol. b) *M. Palingenii Stellati Zodiacus vitae*, verteutsch durch J. Spreng. Frankf. 1563. c) *Icones virorum illustrium*. Argentor. 1587 d) *Magazin für Geschichte, Statistik u. Staatsrecht d. oesterr. Monarchie*. 2-r. Bd. Göttingen. 1808. e) *Brunner*, d. *Leben eine Pilgrimschaft zum Grabe*. Buda, 1834. f) A' haza' szeretete, írta *Vedres Istv.* Szeged. 1809. 2. *Nagy Pál* hajdani kir. prof.: *Historia univ. gentium*. Buda, 1824—5. 3 köt. 3. *Polzer*: *Nuovo metodo di stenografia di C. Narducci*. Lodi. 1838. fol. 4. *Schmidt és Weber* pozsonyi könyvnyomatok, *Szlemenics Pal* által, legűbb nyomtatványait, szám sz. kilenczet. 5. *Vörösmarty Mih.* r. t. Marót bán. Buda, 1838. 6. *Mátray Gábor* l. t. Budapesti hangászegyesület' szabályai Buda, 1836. 7. *Miskolczy István* Szeged vár. jegyző: A' szegedi hangászat-iskolának alapszabályai. Szeged.

X. A' kéziratári neveltek: 1. *Lugossy József*: 1. I. *Bákóczy György* fejedelemnek Gyulafejevárt 1642. jul. 10. a' borosjenői ötvösöknek adott kiváltságlevelét (hártán). 2. *Szecezy Ferencz* theol. prof. egy 1499. sz. Ilona napján költ szerződést, mellyel Vitezh László egy szőlejét adja haszonberbe (hártán).

XI. A' társaság' szűnnapjai sept. 11-kén kezdődven, a' munkálatok nov. 12-d. tartando első kis gyűlésben fognak ismét folytatatni.

— Az igazgatóság sept. 5 és 8-d. tartotta üléseit. Ezekben:

I. Olvastatott a' fens. Főhg-Nádor-Pártfogó' k. levele a' két elnöknek 1837-ra történt királyi megerősítéséről.

II. Az elnökség a' pénztárnak esztendő közben ismételve történt megvizsgáltságáról tudósítá a' gyűlést, mi szerint pénz és irományok (alapítványok, kötelezvények, számolokönyvek stb) teljes rendben találtattak.

III. A' pénztári hivatal' 1837-ki számadásai kettős szoros vizsgálat alá vettvén, tökéletes rendben találtattak (a' summák az igazgatóság' külön jelentésében láthatók).

IV. A' pénztári hivatal' tudósítása szerint, aug. 31-diken a' pénztár' állapotja ez volt: a) a' főpenztár' bevétele január. 1-jétől, a' mult évi maradványt is ide tudván, 19,269 ft. 31²⁰/₁₀₀ kr; kiadás: 14,267 ft. 35 kr. (ezek közt a' főkésített ajánlat- 's kamathatolok is); így jelen állapot: 5001 ft. 56²⁰/₁₀₀ kr. b) kamattartozék 4004 ft. c) a' mellek- (vagyis nyomtatási) pénztár' bevétele, hasonlólag jan. 1-től, 5,762 ft. 20²⁰/₁₀₀ kr., kiadás 5,503 ft. 34 kr. 's így, állapot: 258 ft. 46²⁰/₁₀₀ kr. convp.

V. Följeltettek a' társaság' pénzalapjának f. évi öregbedesei, u. m. a) *Perlaky Dávid*, mo-

sony-győri ev. esperest' s táblabíró által, kerületében gyűjtött 101 váltó ft. b) *Aesády Sándor* ügyvéd „Magános m. törvény czimű” munkájából 50 peid.; ára 2 ft. ep. c) *Nagy Pál* hajd. kir. prof. „*Historia univ. gentium*” czimű 3 kötetnyi munkájából 20 példány; ára 3 ft. 12 kr. ep.

VI. Három fizetett rend. tagját vesztvén a' társaság ez évben, az igazgatóság' határozatához képest, a' sor szerint rajok következők léptek évűjjaikba; t. i. a' törvénytud. osztályban *Perger János* után helyben *Sztrokay Antal* (500). a' nyelvtudományiban *Kölesey Ferencz* után *Horvát Endre* (300 ft.) 's *Nyiry István* helyébe *Horváth Cyrill* (300 ft): ezek a' vidéken.

VII. A' nagy gyűlés által nyomtatás végett fölterjesztett következő kéziratoknak tiszteletűj határozatott: 1. *Hradnay Ferencz*nek: Számlási segéd czimű munkájaert, ivetől két arany. 2. *Kis Károly* l. tagnak: *Hadtudomány*' eleje, nemetb., iverért két ar. 3. *Egyed Antal* l. tagnak: *Tibullus*' eleg'áiert, iverként két ar. 4. *Tanárky Sándor* l. tagnak: *Strategia*' elvei *Károly főhg* után, szinte két ar. ivetől.

VIII. *G. Illésházy István* kir. asztalnok és b. *Szepesy Ignác* pécsi püspök' halálak által két tagját vesztvén el az igazgatóság, titkos szavazás' útján, közakarattal gróf *Csáky Károly* szepesi főispán, és gróf *Nadasdi Ferencz* b. titk. tan. és váci püspök választattak el.

IX. Végre elnök 's másodelnök, a' rendszabások' értelméhez képest, lemondván hivatalaikról, 1839-re közértelemmel újra elválasztattak, 's a' kir. megerősítés' kieszközlesére O Fensége a' Fhg-Nádor-Pártfogó' keretett.

Az Elnök' rendelkezéséből, Pesten, nov. 6. 1838.

D. Schedel Ferencz, titoknok.

Necrológ.

205. Tiszt. *Gelley József*, nyugalmazott professor 's m. academiái lev. tag, Campe' ifj. *Robinsonjának* fordítója (Pozsony, 1787. Sr) *Miskolczon*, f. évi martius' 1jen 85 évű korában meghalozott (Elkészt tudósítás). Kéziratban maradt tőle többi közt *XVI. Lajos* francia király' és hitvesének életírása.

Literaturai mozgalmak.

206. *Sáros-Patakon* jelent meg: *A' szikának rövidrajzolatja*. Nyomt. *Nádaskai András*. Sr. 251 l.

Magyar-Ovárót, *Czéh Sándor*' bet.: *Egyik fűrttye Denglätzi Vitmann Antal úr mezőgazdasági* munkáinak. Fordította egy honfi. 1838. Sr. X és 101 l.

Pozsonyban, *Bucsánszky Alajos* könyvkötő-'s kiadónál jelent meg: *Deákra fordítandó magyar gyakorlások*. Készítették *H. B.* által. Első évi folyamata. Ev nelk. Sr. VIII és 120 l.

Esztergamban, *Beimel*' bet. *Egyházi beszéd*, mellyet sz. *István*... ünnepe... alkalmával a' budai főtemplomban mondott *Becker N. Ján.* 1837. Sr. 14 l.

Pécsen, püsp. bet.: *Beszédek*, mellyek m. *Almási Rudics József*... *Bács és Bodrogh egy. vármegyék*' főispáni helytartójának... e' mltóságába — bevezetési ünnepen tartattak. 1838. nár. 16. l.